

De zelfontplooiing uitgedaagd

over jongeren en waarden

Dag van de Godsdienst
Torhout 27 feb. 2008

N. Selis

Communicatie = essentiële, maar delicate factor in hedendaags(e) onderwijs(visie)



> Uitwisselen van praktische info
= spreken dat de mens raakt/bezielt



< inzicht in / visie op
waarden- en normenpatroon:
waarde(n)vol communiceren

Post-modernisme :



INDIVIDUALISTISCHE INVULLING
van de
ZINGEVING EN DE MORAAL

utilitair individualisme
individualisme_u

expressief

(1)

(2)

* R. Bellah

(1) Postmodern **utilitair individualisme**

zelfstandige individuen → 'het maken':
opbouwen van materiële welstand d.m.v.
competitie en prestatie



° contractmaatschappij

*"Degenen die het contract afsluiten hebben ieder een
hoogstpersoonlijke reden om in te stemmen met de termen van
het contract, namelijk de verwachte verbetering van het
individuele bestaan waarvoor de samenleving het instrument is.
De samenleving verschijnt dus als een coöperatieve onderneming
tot wederzijds voordeel."* ⁽⁵⁾

(5) G.M. Van Asperen, *Individualisme en liberalisme*, in Voorbij de ideologie. Zingeving en politiek na
Fukuyama's 'Einde van de geschiedenis', Baarn, 1991, Gooi en Sticht



= ethiek van de niet-opoffering:
geciviliseerd egoïsme

*"I do my thing and you do your thing. I am
not in this world to live up to your
expectations, and you are not in this world
to live up to mine. You are you and I am I,
and if by chance we find each other it's
beautiful; if not, it can't be helped."* ^(Fritz Perls)

Maatschappelijk probleem

Utilitair individualisme → gebrek aan
'gedeelde waarden'



verdwijnen van 'sociale cohesie'



'atomisering' van de samenleving



'wettische' samenleving

“De positie dat een beslissing die niet ook mijn beslissing is en geen persoonlijk nut oplevert, mij onder geen beding kan binden is ongetwijfeld radicaal consequent, maar illustreert precies daarom de volstrekte onhoudbaarheid van een absoluut zelfbeschikkingsrecht dat elke democratie onmogelijk maakt.....

Individualistische blindheid is het, niets meer, maar ze bemoeilijkt ondertussen wel het samenleven...” ⁽⁶⁾

(6) naar K. Raes, Wij zelve, Kapellen, 2002)

(2) Postmodern expressief individualisme

= cultuur van de ‘zelfbeschikking- en ontplooiing’

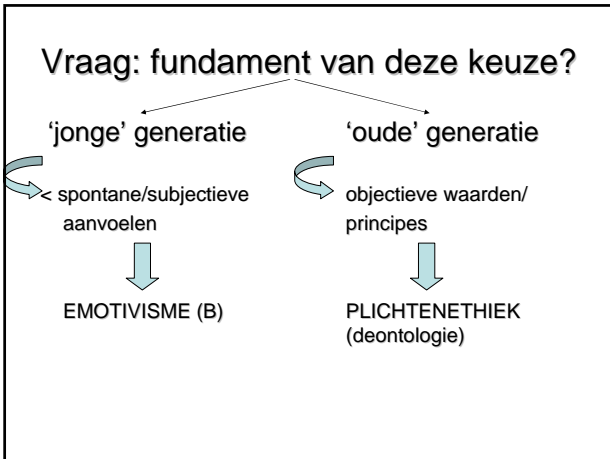


Ongeremde realisatie van eigen identiteit, visies en projecten op basis van zelfgemaakte keuzes
↳ hedonistisch karakter

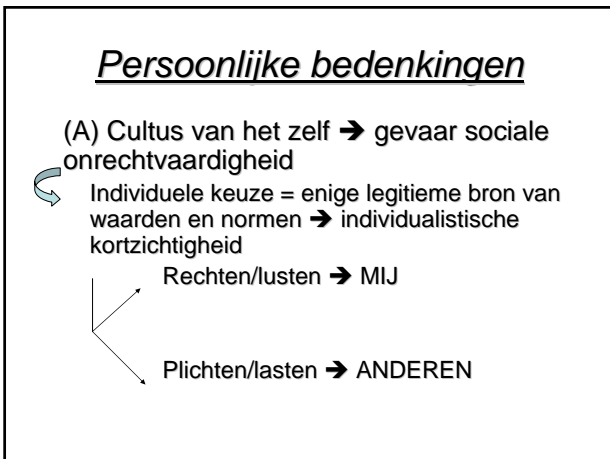
paternalisme → ‘empowerment’
PRIVATISERING van de
MORAAL (A)

“De seculiere moraliteit van de Verlichting heeft in de tweede helft van de twintigste eeuw bewerkstelligd dat ieder ongesanctioneerd zijn eigen god kan kiezen, of dat eenieder zelfs kan denken dat hijzelf god is. Dat is –afgezien van alle nadelen- een ongeëvenaarde westerse prestatie” ⁽⁷⁾

(7) H. Boutellier, De veiligheidsutopie. Hedendaags onbehagen en verlangen rond misdaad en straf, Den Haag, 2005)









- *Theorie*: lasten evenredig verdelen: iedereen kans om op te komen voor eigen rechten/lusten
- *Praktijk*: -lasten → vooral rijke, sterke, welbespraakte individuen
-lasten → meestal arme, zwakkere, minder bespraakte 'medemens'

“Wherever modern humans, living outside the narrow social mores of the clan, are allowed to **pursue their genetic interests without constraint, they will hurt other people**. They will grab other people’s resources, they will dump their waste in other people’s habitats, they will cheat, lie, steal and kill. And if they have power and weapons, no one will be able to stop them except those with more power and better weapons.” *

* G. Monbiot, Libertarians are the True Social Parasites, Published in the Guardian 23rd October 2007

Rechtvaardigheid < normerend algemeen belang

- “*Lokale democratische beslissingsrechten zijn maar rechtvaardig wanneer ze kunnen worden ingebed in een meer globaal algemeen belang*” (K. Raes, Wij zelve, Kapellen, 2002)
- “The democratic challenge is to mimic the governance system of the small hominid troop. We need a state that rewards us for cooperating and punishes us for cheating and stealing. **Human welfare, just as it was a million years ago, is guaranteed only by mutual scrutiny and regulation.**”

(G. Monbiot, Libertarians are the True Social Parasites, Published in the Guardian 23rd October 2007)

(B) EMOTIVISME = verraderlijk en gevaarlijk

1) formele tolerantie → gebrek aan inhoudelijke reflectie: 'unprincipled morality' (Z. Bauman) / ethiek gereduceerd to psychologie

→ 'oppervlakte-cultuur':

"..en wat is er dan eenvoudiger en voor de hand liggender dan om de **basale wensen**, die we tenslotte allemaal hebben, als **fundamenteel te beschouwen**?" (G.M. van Asperen, *Het bedachte leven, Beschouwingen over maatschappij, zingeving en ethiek*, Boom-Amsterdam, 1993)

2) relativisme: ethiek op losse schroeven



'liquid society': van iedere keuze wordt ook de keerzijde als legitiem erkend



moreel vacuüm: onzekerheid en angst

"...aan de andere kant zijn er talloze individuen die zelf mogen kiezen, maar **veel weten niet wat**. Het onbegrensde zelf wordt bevangen door **duizeling**, geconfronteerd met de schier eindeloze mogelijkheden tot levensvoering." (G.M. van Asperen, *Het bedachte leven, Beschouwingen over maatschappij, zingeving en ethiek*, Boom-Amsterdam, 1993)

Naar een leefbare samenleving

Individualisme: overschatting plaats van individu in het geheel



'sociale constitutie van het individu'



'PLICHTEN' t.o.v. 'het geheel'

↳ > individuele gevoelens
~ objectieve principes(a) # extern opgelegd
= vanuit eigen
overtuiging opgelegde
sociale
verantwoordelijkheid(b)

(a)# individuele gevoelens

= objectieve, universele waarden en principes ~ rede

“...ordering van wensen veronderstelt immers een **voorstelling over wat blijvend van waarde is** en daar zitten de meesten van ons met de handen in het haar. Wat we nodig hebben is een visie waarin we aan onszelf en aan elkaar duidelijk maken wat **duurzaam van waarde is.**” (G.M. van Asperen, *Het bedachte leven, Beschouwingen over maatschappij, zingeving en ethiek*, Boom-Amsterdam, 1993)

(b) “The communitarian movement as explained, has to resort to individuals for who social engagement and responsibility does not belong to the assignments they would rather get away from, or who are **only prepared to take on these responsibilities when they are rewarded for them.** ‘Sociability’ is for them **part of what they see as a meaningful and valuable existence**” (1)

“Sommige plichten berusten op het feit dat er andere wezens op aarde zijn wier omstandigheden wij kunnen verbeteren” (William Ross)

(1) J.S. Reinders, *The balance between the individual and the community: a new golden rule*

“Ik ben nu op een punt gekomen, dat ik kort kan aangeven, waaruit het wezen van de crisis van onze tijd bestaat. Het gaat om de relatie tussen het individu en de maatschappij. De mens is zich van zijn afhankelijkheid van de maatschappij meer dan ooit bewust geworden. Maar hij/zij beleeft deze afhankelijkheid niet als iets positiefs, als een organische binding, als een beschermende kracht, maar veeleer als een bedreiging van zijn natuurlijke rechten, ja zelfs van zijn economische existentie. Bovendien is zijn positie in de maatschappij van dien aard, dat de in hem aanwezige egoïstische neigingen voortdurend worden gestimuleerd, terwijl zijn sociale drijfveren, die van natuur uit zwakker ontwikkeld zijn, steeds verder ontaarden. Alle mensen, welke hun positie in de maatschappij ook is, lijden onder dit degeneratieproces. Onbewust van hun eigen egoïsme, voelen zij zich onzeker, vereenzaamd en van hun kinderlijke, simpele en ongecompliceerde levensvreugde beroofd. **De mens kan echter in zijn zo korte en onzekere leven alleen dan een zin vinden, wanneer hij/zij zich dienstbaar maakt aan de samenleving**” (1)

(1) Albert Einstein, *Waarom socialisme?*, in *Monthly Review*, mei 1949

- “Om de wereld weer beleefbaar te maken heeft de westerse mens nood aan 2 waarden: *nederigheid en verbondenheid*”

“Van een betweterige samenleving opnieuw naar een zoekende samenleving”

(Eddy Van Tilt in Tertio 29 maart 2006)
